

Καρυές Λακωνίας

Στα μονοπάτια του Πάρνωνα

Άποψη των Καρυών από το ξενοδοχείο “Το Αρχοντικό του Πάρωννα”.

Το κείμενο που ακολουθεί περιλαμβάνει 2 μέρη:

Το πρώτο μέρος ονομάζεται ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ. Αποτελείται από μια συνοπτική αναφορά στις **Καρυές**, γενέτειρας των **Καρνατίδων** και από την αναλυτική παρουσίαση και περιγραφή των υπέροχων φυσιολατρικών μονοπατιών, όπως τα σχεδίασε και τα αξιοποίησε ο **Στέφανος Ψημένος** και η ομάδα του, δουλεύοντας για μεγάλο διάστημα συστηματικά στην περιοχή.

Το δεύτερο μέρος ονομάζεται ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΗΓΗΤΩΝ. Είναι οι εντυπώσεις της συντακτικής ομάδας του περιοδικού ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ για τον τόπο: τα μονοπάτια, το φυσικό και το πέτρινο περιβάλλον του χωριού, τα μνημεία του, τους απίστευτα φιλόξενους και καλωσυνάτους ανθρώπους του αλλά και την σημαντική του τουριστική υποδομή, με τα θαυμάσια καταλύματα, τους χώρους εστίασης με τις νοστιμότητες ντόπιες specialitè αλλά και τα υπέροχα προϊόντα που γενναιόδωρα προσφέρει η φύση του χωριού.

Τα κείμενα και τις περιγραφές συντροφεύει ένα φωτογραφικό υλικό που πιστεύουμε ότι με την ζωντάνια του θα παρακινήσει τους αναγνώστες να γίνουν επισκέπτες και αμέσως μετά ενθουσιώδεις πρεσβευτές των Καρυών, ως έναν προορισμό από τους συναρπαστικότερους ορεινούς προορισμούς αυτής της χώρας.

Απολαύστε, λοιπόν, έστω και νοερά, τις Καρυές.

ΚΕΙΜΕΝΑ: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΨΗΜΕΝΟΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΑΝΝΑ ΚΑΛΑΪΤΖΗ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΨΗΜΕΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ

Από το Στέφανο Ψημένο

ΟΙ ΚΑΡΥΕΣ, γενέτειρα των ΚΑΡΥΑΤΙΔΩΝ

«Τό γάρ χωρίον Αρτέμιδος καί Νυμφών
εστίν αἱ Καρναί, καί ἀγάλμα ἔστηκεν, Αρτέμι-
δος ἐν υπαίθρῳ Καρναΐδος», Πausanías
(110-180 μ.Χ.)

Από τα ομορφότερα χωριά της Ελλά-
δος, οι **Καρυές** (Αράχωβα) **Λακωνί-
ας**, με ιστορία άνω των 3000 ετών, κεί-
μενες ανάμεσα στις αρχαίες πόλεις της
Σπάρτης και της Τεγέας, στις παρυφές
του όρους Πάρνωννα, σε υψόμετρο 950
μέτρων, **είναι η γενέτειρα των ΚΑΡΥ-
ΑΤΙΔΩΝ**, των λυγερόκορμων κορασίδων
που ενέπνευσαν τα γλυπτά που κοσμούν
το **Ερέχθειο** της Ακρόπολης των Αθηνών.
Πυκνό δάσος από βελανιδιές, μαυρόπευ-
κα, έλατα, καστανιές και καρυδιές απλώ-
νεται γύρω από το χωριό στη βορειοα-

νατολική του πλευρά. Στο δάσος αυτό, το
μόνο δάσος αφιερωμένο σε Θεό, στο «**Δία
Σκοτίτα**», στα χρόνια της ηρωικής αντί-
στασης κατά των κατακτητών (Τούρκων,
Γερμανών.) οι κάτοικοι έμεναν επί ημέρες
κρυμμένοι σε υπόσκαφες τρώγλες για να
σώσουν την ζωή και την τιμή τους σπό-
τις επιδρομές του εχθρού. Στη νοτιοδυτι-
κή πλευρά του χωριού απλώνονται ρεμα-
τιές με πλατάνια, εκτάσεις με αμέτρητες
γκορτσιές (αγριοαχλαδιές) και ο Αραχωβί-
τικος κάμπος με αρχαία κτήματα.

Ο περιηγητής Πausanías αναφέρεται
στις **Καρυές** και στο ιερό της **Αρτέμι-
δος**, μάλλον εκεί που υπάρχει πηγή με
άφθονο νερό, ο Ι. Ν. της Παναγίας και
τα τρία θεόρατα υπεραιωνόβια πλατά-
νια, γνωστά ως Πλάτανοι του Μενελάου
(~1100 π.Χ.).

Το χωριό είναι από τα πιο ζωντανά πα-

Η ομάδα έτοιμη για την πεζοπορία στα μονοπάτια των Καρυών.

Κατηφορίζοντας από την Επάνω στην Κάτω Πλατεία.

ραδοσιακά χωριά της Πελοποννήσου και διαθέτει όλες τις εξυπηρετήσεις για τους επισκέπτες (ξενώνες, εστιατόρια, καφε- νεία, καταστήματα, φαρμακείο, κοινοτικό ιατρείο...). Έχει πολλές εκκλησίες, μεταξύ των οποίων ο περικαλής Ι. Ν. Αγίου Αν- δρέα και ο βυζαντινού ρυθμού Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής (1600-1620 μ.Χ.), το Κοινο- τικό Ρολόι, το Κοινοτικό Κτίριο, το αρχι- τεκτονικά άρτιο εξατάξιο Δημοτικό Σχο- λείο (δωρεά των αποδήμων Καρυατών), το επιβλητικό άγαλμα της Ελευθερίας εις μνήμη των δεκάδων θυσιασθέντων Κα- ρυατών και μία από τις ωραιότερες πλα- τείες.

Οι περίπου 400 μόνιμοι κάτοικοι (και οι περίπου 700, Άνοιξη έως Φθινόπωρο) ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτρο- φία, τη μελισσοκομία και με καλλιέργειες φημισμένων τοπικών προϊόντων (καστά- νων, πατατών Πάρνωνα, καρυδιών, βο- τάνων..). Τα θαυμάσια τοπικά προϊόντα των Καρυών μπορείτε να τα γευτείτε στις εξαιρετικές παραδοσιακές ταβέρνες ή να τα προμηθευτείτε στα καταστήματα γύρω

από τις δύο πλατείες του χωριού. Για τις υποδομές, τα αξιοθέατα, τις τοπικές γιορ- τές και τις εκδηλώσεις στο χωριό, πληρο- φορίες θα βρείτε στο www.karyes.gr.

Οι **Καρυές** αποτελούν ιδανικό ορμητή- ριο για δραστηριότητες στη φύση και για αποδράσεις στον Πάρνωνα, με υποδομές που καθιστούν το ιστορικό αυτό χωριό έναν θαυμάσιο προορισμό για τους λά- τρεις του βουνού, της πεζοπορίας και της ορεινής ποδηλασίας.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ «CARYATIDES Trails»

Οι διαδρομές του Caryatides Trails δίνουν την ευκαιρία στον πεζοπό- ρο να γνωρίσει όλα τα αξιοθέατα και τα μνημεία των Καρυών, τις γειτονιές του χωριού, να επισκεφθεί τα κτήματα όπου καλλιεργούνται και παράγονται τα διά- σημα προϊόντα του τόπου (κάστανα, κα- ρύδια, πατάτες, μέλι, αρωματικά βότανα) και να διασχίσει μαγευτικά τοπία μέσα στο πανέμορφο βελανιδόδασος που σκε-

πάζει τις πλαγιές του Πάρνωνα έξω από το χωριό.

Το δίκτυο σηματοδοτημένων πεζοπορικών διαδρομών Caryatides Trails σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από την εταιρία **TERRAIN** (www.terrainmaps.gr) με ανάθεση από το «Σωματείο Διαχείρισης Καταπιστεύματος **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΕΡΧΟΥΛΑ**», την Άνοιξη και το Καλοκαίρι του 2020. Αποτελείται από **7 κύριες διαδρομές** και **2 συνδυετικά / παρακαμπτήρια σκέλη**, συνολικού μήκους **58** χιλιομέτρων. Περιλαμβάνει διαδρομές όλων των βαθμών δυσκολίας, από σύντομες και ξεκούραστες για όλη την οικογένεια, έως ολοήμερες διαδρομές με μεγάλη υψομετρική διαφορά (ανάβαση) για δυνατούς πεζοπόρους.

Η σηματοδότηση έχει γίνει με υλικά κορυφαίας ποιότητας και με τεχνικές που διασφαλίζουν την αντοχή στο χρόνο. Έχουν τοποθετηθεί μόνο τα απολύτως απαραίτητα υλικά σήμανσης, προκειμένου να μην επιβαρυνθεί ένα τόσο όμορφο φυσικό τοπίο με τεχνητές παρεμβά-

σεις. Τα μεταλλικά πινακίδια αρίθμησης είναι από ανακλαστικό υλικό, έτσι ώστε να βοηθούν τον πεζοπόρο να βρει τον μονοπάτι σε περίπτωση που τον πιάσει η νύχτα στο βουνό. Είναι βιδωμένα πάνω σε βράχια, στύλους ή άλλες σταθερές επιφάνειες, αλλά όχι πάνω στα δέντρα ή σε μνημεία. Στις διασταυρώσεις έχουν τοποθετηθεί ξύλινοι πάσσαλοι πάνω στους οποίους είναι βιδωμένα τα πινακίδια σήμανσης και κατεύθυνσης. Στις αφετηρίες/τερματισμούς και σε κρίσιμες διασταυρώσεις έχουν τοποθετηθεί ψηλοί ξύλινοι στύλοι με ξύλινες πινακίδες που αναγράφουν τους προορισμούς στα ελληνικά και τα αγγλικά, την απόσταση και το χρόνο πορείας. Σε πολλούς ξύλινους στύλους έχουν τοποθετηθεί μεταλλικές πινακίδες-χάρτες που σημειώνουν τη θέση του πεζοπόρου, καθώς και αισθητήρες NFC στους οποίους μπορείτε να πλησιάσετε το κινητό σας τηλέφωνο και να δείτε στην οθόνη σας πληροφορίες για την πανίδα, τη χλωρίδα, την ιστορία και πολλά άλλα.

Οδηγίες επί χάρτου από το Στέφανο Ψημένο.

[1] ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

[4,7 χλμ. / 1 ώρα και 50 λεπτά / 219 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Μια απολαυστική και ξεκούραστη πεζοπορική διαδρομή κατάλληλη για όλους, ιδανική για να γνωρίσετε τις πανέμορφες Καρυές!

Δεν έχει σημαντικές υψομετρικές διαφορές και το μήκος της είναι όσο χρειάζεται για μια ολοκληρωμένη και χορταστική πεζοπορία, κατά την οποία: θα γνωρίσετε τις γειτονιές του χωριού, το μνημείο των Καρυατίδων, το παλιό ρολόι, τη λοφοπλαγιά με τα παλιά πέτρινα αλώνια, το πέτρινο δημοτικό σχολείο, τον παλιό ναό της Αγίας Παρασκευής, την παλιά πέτρινη βρύση του χωριού, το ξεκλήσι του Αγίου Κωνσταντίνου στην κορυφή του πευκοσκεπασμένου λόφου όπου μπορείτε να κάνετε στάση για πικνίκ.

Θα περάσετε δίπλα από κτήματα με καρυδιές και κερασιές, και στο τέλος θα καταλήξετε στην όμορφη πλακοστρωμένη πλατεία του χωριού με τις θαυμάσιες ταβέρνες και τα καφέ.

[2] ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΩΝ ΒΟΣΚΩΝ

[7,4 χλμ. / 3 ώρες / 227 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Το Μονοπάτι των Βοσκών διασχίζει ένα λοφώδες τοπίο σκεπασμένο με πουρνάρια και πανέμορφες «γκορτσιές» (άγριες αχλαδιές) που κάθε Άνοιξη μετατρέπονται σε μια έκρηξη από λευκά άνθη, ανάμεσα στα εκατομμύρια πολύχρωμα αγριολούλουδα που σκεπάζουν τα παλιά λιβάδια.

Στη δυτική άκρη της διαδρομής θα συναντήσετε τη βρύση **Σκαφίδια** με το κρυστάλλινο δροσερό νερό, και από εκεί θα ακολουθήσετε την κοίτη του ποταμού **Δειρού** με την πυκνή βλάστηση.

[1]. Διαδρομή 1 > Βρύση Σάκαλη. [2]. Διαδρομή 2 > Η βρύση Σκαφίδια. [3]. Διαδρομή 3 > Το γεφυράκι μυκηναϊκής τεχνοτροπίας στο Αρχαίο Μονοπάτι.

[3] ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ

[11,1 χλμ. / 5 ώρες / 346 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Είναι ο παλαιότερος “δρόμος” που θυμούνται οι γέροι των Καρυών. Ξεκινάει από τη δυτική άκρη του χωριού και καταλήγει στην περιοχή **Αγορά**, όπου η παράδοση λέει ότι γινόταν μεγάλη εμποροπανήγυρη ήδη από τα χρόνια της αρχαιότητας. Η διαδρομή συνεχίζει προς τα βόρεια σε αγροτικό δρόμο, μπαίνει μέσα στο ελατόδασος στην περιοχή **Μαυρογιάννη** όπου μπορείτε να γεμίσετε το παγούρι σας με δροσερό νερό στη βρύση **Κρίτσοβα**, και από εκεί συνεχίζει προς τα νότια, δίπλα στα παλιά χωράφια. Στη συνέχεια ακολουθείτε ένα μονοπάτι που διασχίζει τον ορεινό βοσκοτόπο και σας φέρνει στα **Δέντρα Κάκαρη**, μια εντυπωσιακή συστάδα από μεγάλες γέρικες βελανιδιές. Πολύ ενδιαφέρον είναι και το τμήμα του μονοπατιού στο λόφο του **Αηλιά**, που προσφέρει εξαιρετική θέα προς το χωριό. Στο τέλος της πεζοπορίας θα περάσετε από το ναό της **Παναγίας (1900)** όπου υπάρχει πηγή με δροσερό νερό και τρία υπεραιωνόβια πλατάνια, τα «**Πλατάνια του Μενελάου**», που έχουν ηλικία άνω των **3.000** ετών! Στην περιο-

χή αυτή εικάζεται ότι βρισκόταν το υπαίθριο ιερό της θεάς **Αρτέμιδος**, όπου γινόταν ο τελετουργικός χορός των **Καρυατίδων**, των λυγερόκορμων κοριτσιών του αρχαίου οικισμού που ενέπνευσαν τους γλύπτες της αρχαίας Ελλάδας για να δημιουργήσουν τα περίφημα αγάλματα του **Ερεχθείου της Ακρόπολης**.

[4] ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

[4,4 χλμ. / 1 ώρα και 45 λεπτά / 216 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Αν δεν έχετε χρόνο ή δυνάμεις για μεγάλες πεζοπορίες, το Μονοπάτι του Νερού είναι μια θαυμάσια επιλογή για μια βόλτα στη φύση, σε μια από τις πιο δροσερές γωνιές του χωριού! Το μονοπάτι ξεκινάει από το **Κοιμητήριο του Αγίου Νικολάου** και για 1.400 μέτρα ακολουθεί το παλιό τιμεντένιο αυλάκι που έφερνε νερό στα χωράφια βόρεια από το χωριό. Από τη λιμνοδεξαμενή, που οι ντόπιοι την ξέρουν με το όνομα «**Δίμνη**», μπορείτε να γυρίσετε στο χωριό ακολουθώντας αντίστροφα το ίδιο μονοπάτι, ή να ολοκληρώσετε την κυκλική διαδρομή ακολουθώντας το δασικό δρόμο με τη σήμανση 4 προς τα ανατολικά και μετά προς τα νότια.

Διαδρομή 4
Το Μονοπάτι του Νερού

Στιγμιότυπα από την πεζοπορία της ομάδας στα δασωμένα μονοπάτια των Καρυών.

Κατηφορίζοντας το μονοπάτι της Καστανιάς (διαδρομή Νο 6).
Απαραίτητη στάση κάτω από την Ιερή Βελανιδιά του Άη Θανάση.

[5]

[5] ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

[9,5 χλμ. / 5 ώρες / 465 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Μια μεγάλη πεζοπορική διαδρομή για τους απαιτητικούς. Παρά τη συνολική ανάβαση των 465 μέτρων, είναι σχετικά ξεκούραστη και χωρίς δύσκολα σημεία, στη σκιά του δάσους. Η πεζοπορία γίνεται κυρίως σε δασικούς δρόμους, αλλά και σε ένα τμήμα παλιού μονοπατιού που περνάει από εγκαταλειμμένα κτήματα και ερειπωμένες αγροικίες. Νωρίς το πρωί ή αργά το απόγευμα, έχετε πολλές πιθανότητες να δείτε αγριογούρουνα, αλεπούδες, λαγούς ή κάποιο πανέμορφο ζαρκάδι.

[6]

[6] ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

[9,7 χλμ. / 5 ώρες και 30 λεπτά / 219 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Είναι η δυσκολότερη διαδρομή του δικτύου Caryatides Trails, μια ολοήμερη πεζοπορία σχεδιασμένη για πεζοπόρους σε άριστη φυσική κατάσταση. Θα διασχίσετε τα πανέμορφα καστανοδάση που σκεπάζουν τη βουνοπλαγιά στα ανατολικά του χωριού, θα ακολουθήσετε καταπράσινες σκιερές ρεματιές, θα δείτε παλιές βρύσες, αγροικίες και κτήματα. Ένα τμήμα της, μήκους 600 μέτρων, ακολουθεί την κοίτη του ρέματος του **Αν Γιώργη** μέσα από ένα παραμυθένιο δασικό τοπίο με πλατάνια και βελανιδιές.

[6B]

[6A] ΤΟ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ

[3,9 χλμ. / 1 ώρα και 35 λεπτά / 219 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Ένα χρήσιμο σκέλος για όσους θέλουν να συνδυάσουν ένα τμήμα της Διαδρομής 6 με ένα τμήμα της Διαδρομής 7. Σημείο προσοχής: ο δασικός δρόμος, στο σημείο που διασταυρώνεται με το ρέμα του Αν-Γιώργη και θέλει προσοχή για να περάσετε απέναντι.

[7]

[6B] ΤΟ ΠΑΡΑΚΑΜΠΗΡΙΟ ΣΚΕΛΟΣ

[1,7 χλμ. / 50 λεπτά / 152 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Για τους αθλητές πεζοπόρους που θέλουν να προσθέσουν βαθμούς δυσκολίας (+ 900 μέτρα μήκος και + 150 μέτρα υψομετρική διαφορά/ανάβαση) στην πιο δύσκολη διαδρομή του δικτύου! Περίπου 300 μέτρα είναι σε μονοπάτι, και τα υπόλοιπα είναι δασικός δρόμος μέσα από ένα τοπίο γεμάτο μεγάλα μαυρόπευκα, βελανιδιές, και κτήματα με καστανιές.

[7] ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΒΕΛΑΝΙΔΙΑΣ

[5,8 χλμ. / 2 ώρες και 30 λεπτά / 345 μ. υψομετρική διαφορά (ανάβαση)]

Αυτή η διαδρομή διασχίζει τα πιο όμορφα και πυκνά τμήματα του δρυοδάσους των Καρυών. Θα δείτε και πολλές καστανιές, καρυδιές, έλατα και άλλα δέντρα, ανάμεσά τους και τη βασίλισσα του δάσους, την περίφημη **Βελανιδιά του Αν Θανάση**, που είναι σύμφωνα με την παράδοση η μητέρα όλων των βελανιδιών που σκεπάζουν σήμερα τον Πάρωνα!

ΟΙ ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

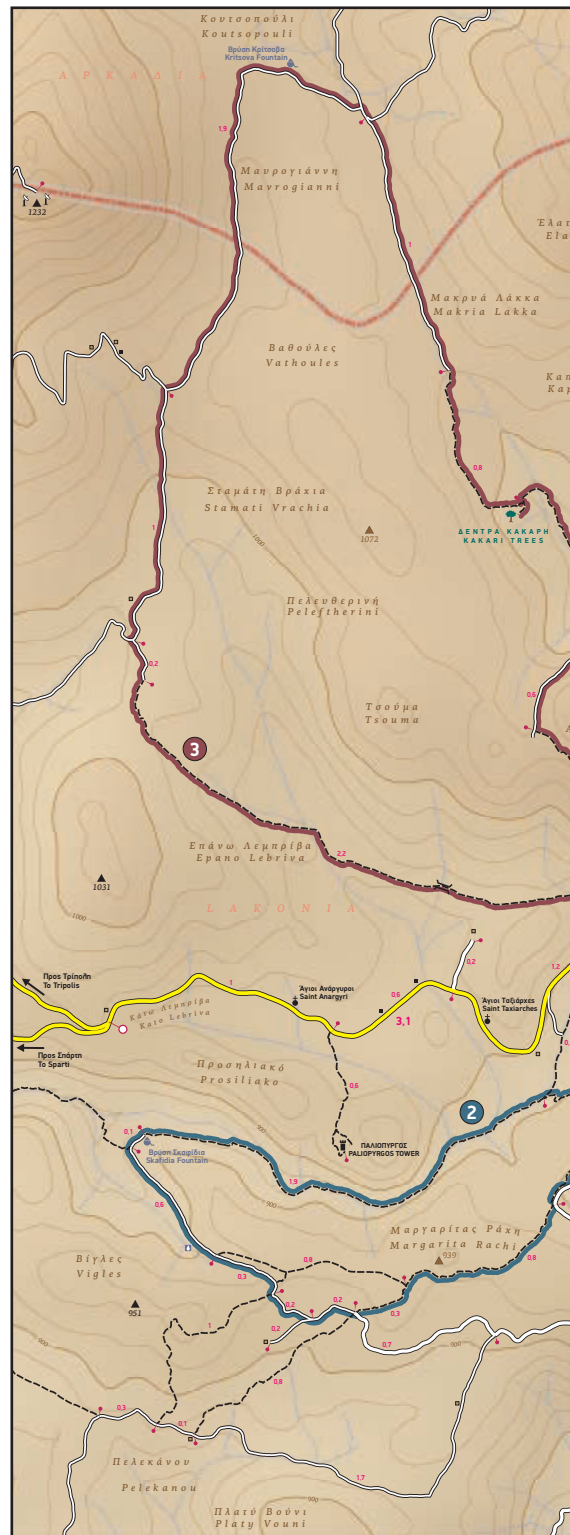
Με περισσότερα από **300** χιλιόμετρα δασικών δρόμων και μονοπατιών στις καταπράσινες πλαγιές γύρω από το χωριό, οι Καρυές είναι ο ιδανικός προορισμός για τους λάτρεις της ποδηλασίας βουνού! Χάρη στο εξαιρετικό αυτό περιβάλλον, στις Καρυές διεξάγονται αγώνες του **Πανελληνίου Πρωταθλήματος** καθώς και **διεθνείς αγώνες MTB**.

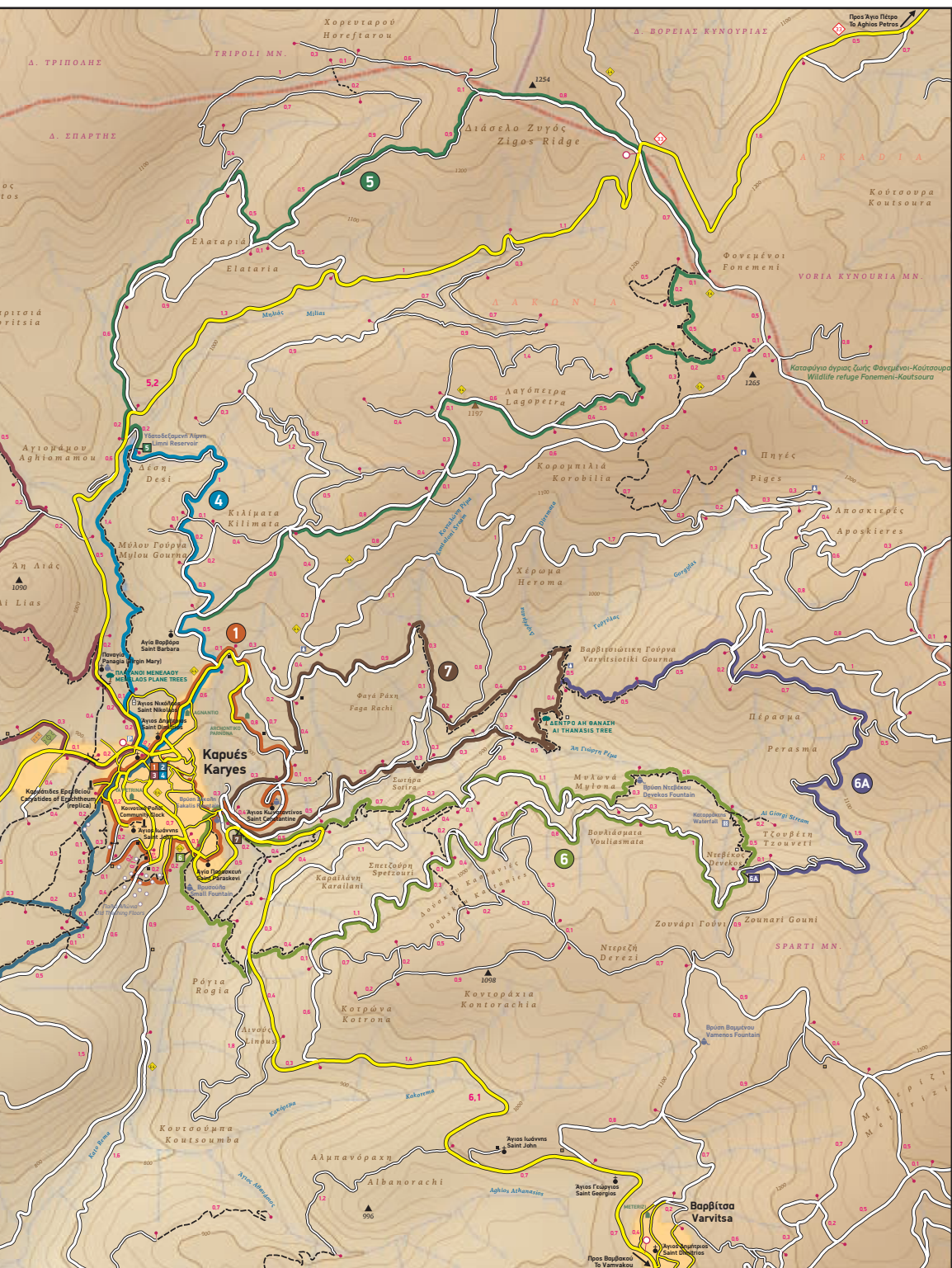
Ο **Πολιτιστικός Σύλλογος Καρυών** έχει σχεδιάσει στην ευρύτερη περιοχή 4 σηματοδοτημένες ποδηλατικές διαδρομές, συνολικού μήκους 52 χιλιομέτρων, όλων των βαθμών δυσκολίας, που θα ικανοποιήσουν από τον απλό ερασιτέχνη ποδηλάτη μέχρι τους ποδηλάτες αγωνιστικής ορεινής ποδηλασίας.

Με πρωτοβουλία και δαπάνες του Καταπιστεύματος **Παναγιώτη Κερκουλά**, οι ποδηλατικές αυτές διαδρομές απέκτησαν νέα σύγχρονη σηματοδότηση την οποία σχεδίασε και υλοποίησε η TERRAIN.

Χαρακτηριστικές πινακίδες σε όλο το δίκτυο των μονοπατιών και των ποδηλατικών διαδρομών.

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΗΓΗΤΩΝ

Από τον Κυριάκο Παπαγεωργίου

Ομολογώ ότι ζήλεψα τη ζωή δύο ανθρώπων: Τον Ηρόδοτο και τον Πάτρικ Λη Φέρμορ. Τον Έλληνα δηλαδή που περπάτησε τον μισό και παραπάνω από τον γνωστό τότε πλανήτη της εποχής του και τον Άγγλο που περπάτησε τη μισή και παραπάνω Ευρώπη, από την Ολλανδία ίσαμε την Κωνσταντινούπολη κι από κει στο Άγιο Όρος. Διασχίζοντας επί πλέον ολόκληρο τον κορμό της Ηπείρου, της Ρούμελης και του Μοριά. Ο ένας με πλοίο ή με άλογο. Κι ο άλλος με τα πόδια.

Περπάτησα μίαν Ελλάδα, οσμίστηκα και λάτρεψα για σαράντα χρόνια, οδοιπορώντας χιλιάδες χιλιόμετρα... Ο στόχος δεν είναι το βάδισμα, αλλά ο στοχασμός...

Έτσι το περπάτημα γίνεται πραγματικό προσκύνημα, ένα ταξίδι με εργαλεία το σώμα, το μυαλό και την ψυχή.

Η ΓΕΩΘΕΣΙΑ

Ετσι έφτασα στα όρια της Αρκαδίας με τη Λακωνία. Την χώρα που πε-

ριλαμβάνεται στον περίφημο Ταξιδιωτικό Τόμο ΑΝΕΞΕΡΕΥΝΗΤΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ, του πολυπράγμονα ταξιδευτή, ερευνητή, συγγραφέα, χαρτογράφου και δημιουργού δικτύων πεζοπορικών διαδρομών ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΨΗΜΕΝΟΥ. Αυτόν τον άνθρωπο περιμένουμε να μας μυήσει τόσο στα μυστικά της Καρυστικής τοπογραφίας όσο και στο δυναμικό της ανθρώπινης γεωγραφίας και του φυσικού πλούτου της περιοχής. Ήρθε το ίδιο βράδυ που φτάσαμε κι εμείς και αναλάβαμε δράση από την επομένη.

Η αφήγησή μας θα χωριστεί σε έξι ενότητες που θα ονομαστούν «Στάσεις» και θ' αποτελέσουν τον άξονα της παρουσίας αυτού του ιστορικού χωριού της Λακωνίας, τις Καρυές.

Στρίβοντας από το «Χάνι του Μπακούρου» και το εστιατόριο «Αρδάμης», καθώς έρχεσαι από την Τρίπολη για τη Σπάρτη (ακολουθώντας τον παλιό δρόμο), το πρώτο μεγάλο κι εκτεταμένο χω-

Το δίοξο γεφύρι της εισόδου στις Καρυές.

Στο όμορφο Καφενείο «Savas Café» η οικογένεια Μιχάλη Χικάρα.

ριό που συναντάς είναι οι Καρυές (παλιό όνομα **Αράχωβα**).

Πρώτη μας υποδέχτηκε μια **Μούσα καθιστή**, έπειτα ένα **γεφύρι δίτοξο** κι αμέσως μετά μια περίεργη πινακίδα που γράφει **“Προς Άγιο Πέτρο και Πλατάνους του Μενελάου”**...

Κι ενώ τσιμπούσαμε ένα ελαφρύ δείπνο με την Άννα στο ζεστό εστιατόριο **«Πλάτανος»** του **Θόδωρου Κουτσόγιωργα**, ωσάν σίφουνας μπουκάρησε ο Στέφανος Ψημένος με τη συνοδεία του, με πλήρη ορειβατικό εξοπλισμό και περιβολή, έτοιμοι όλοι για την αποστολή της γνωριμίας μας με το χωριό, τα τοπία και τους ανθρώπους του.

ΣΤΑΣΗ ΠΡΩΤΗ

Ο Στέφανος Ψημένος άπλωσε σε ένα τραπέζι τον πεζοπορικό και τουριστικό χάρτη που έχει εκδώσει για τις Καρυές, και μας έδειξε τις πεζοπορικές διαδρομές που σηματοδότησε η εταιρία του

(**TERRAIN**) στην περιοχή, τα αξιοθέατα του χωριού, και μας μίλησε με ζεστά λόγια για τους ανθρώπους που πρωτοστάτησαν στην αξιοποίηση του Καταπιστεύματος ΚΕΡΧΟΥΛΑ, αφήνοντας το στίγμα τους στη σημερινή ζωή του τόπου. Εξετάσαμε αναλυτικά επί χάρτου και τις 7 πεζοπορικές διαδρομές που συνθέτουν το δίκτυο **Caryatides Trails**, και βγάλαμε το πρόγραμμα των επόμενων ημερών.

ΣΤΑΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Το ίδιο βράδυ στο ξενοδοχείο στο οποίο μας φιλοξένησε το Σωματείο, το **“Αρχοντικό του Πάρνωνα”**, θα γνωρίσουμε τον δεύτερο άνθρωπο που έχει σχέση με τον τόπο, τον **Μιχάλη Χικάρα**, πολιτικό μηχανικό κορυφαίας Γαλλικής τεχνικής εταιρείας και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Καταπιστεύματος ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΕΡΧΟΥΛΑ, το οποίο, όπως μας εξήγησε ο Μιχάλης, έχει αναλάβει την αξιοποίηση των δυνατοτήτων

Κατηφορίζοντας τον κεντρικό δρόμο του χωριού για την Κάτω Γειτονιά.

και ευκαιριών του χωριού, όπως την αξιοποίηση των υδάτινων πόρων, την στήριξη εξέλιξης και προώθησης της τοπικής παραγωγής, τη διερεύνηση και τον εμπλουτισμό σε συνδυασμό με την ανάδειξη και προβολή του προφίλ και της τουριστικής ταυτότητας των *Καρνών*, λαμβάνοντας υπόψη το πολιτισμικό υπόβαθρο, σε συνδυασμό με το ιστορικό και μυθικό υπόστρωμα της περιοχής.

Ο Μιχάλης και η σύζυγός του **Εύα**, νέοι με εμφανές επίπεδο ευαισθησίας και καλλιέργειας, μαγεύτηκαν με τις *Καρνές* και με τους ανθρώπους της, πήραν την απόφαση να εγκατασταθούν στο χωριό, γνωρίστηκαν με την ιστορία του και με τον πολιτισμό του, κατάλαβαν τα προβλήματα και τις ανάγκες του, πολιτογραφήθηκαν **Καρυάτες** και πρωτοστάτησαν ως δημότες *Καρυνών* στην αναβάθμιση του τόπου της επιλογής τους, μεταφέροντάς μας το πάθος και την αγάπη τους για τούτη τη μοναδική γωνιά της Ελλάδας που επιθυμούν διακαώς να την γνωρίσουν όλοι οι Έλληνες. Είμαστε πολλοί

πλώς ωφελημένοι από τη γνωριμία μας. Μετά τον Στέφανο, ο Μιχάλης μας μίλησε με ενθουσιασμό για τους ανθρώπους που πρωταγωνίστησαν για την αξιοποίηση του «Καταπιστεύματος **Κερχουλά**», για τα προσόντα, ικανότητες, συγκρότηση και ήθος που διαθέτουν, καθώς και για την υπευθυνότητα με την οποία χειρίζονται τις αποφάσεις των **κατοίκων** για την αναβάθμιση και **προβολή** των *Καρυνών* και για τη **δημιουργία ευκαιριών** στον τόπο τους.

ΣΤΑΣΗ ΤΡΙΤΗ

Συναντηθήκαμε με τους ανθρώπους του Σωματείου στο «**Savas Cafe**», ένα στολίδι του χωριού, ένα σύγχρονο ψηλοτάβανο και καλοπροσегμένο Cafe κορυφαίων προδιαγραφών με άψογη εξυπηρέτηση, γιομάτο με ντόπιους και περαστικούς θαμώνες. Ο Μιχάλης μας έλεγε ότι αυξήθηκαν κατακόρυφα οι επισκέπτες στο χωριό από τότε που άνοιξε το καφέ του νεαρού ζεύγους **Μαριάννας**

και Κώστα Βασιή.

Απέναντι από το καφέ, ξεγυμνωμένο ορθώνεται ένα κλασσικό μεταπολεμικό κτίριο και το εργοτάξιο έχει ξεκινήσει σπó ενωρίς το πρωί εργασίες για να φτιαχτεί ένα ακόμη στολίδι στο χωριό, ένα έργο έμπνευσης του **Συνδέσμου Απανταχού Καρυατών, το Κέντρο Μνήμης και Πολιτισμού των Καρυών**, ένα χώρο αφήγησης της τρισχιλιετούς ιστορίας του τόπου, προάγοντας τον πολιτισμό του, διατηρώντας τη μνήμη του, ενισχύοντας τους δεσμούς του με τους απόδημους Καρυάτες ανά τον κόσμο και ανοίγοντας διάλογο επικοινωνίας ευρύτερο και υπερτοπικό.

Απολαύσαμε την καλή παρέα μέχρι να σταματήσει το ψιλόβροχο και να βγει διστακτικά από τα σύννεφα ο ήλιος. Όταν ξεκινούσαμε την πεντάωρη δοκιμασία στις δειράδες (πλαγιές και ρόγια) του δυτικού πυλώνα του Πάρωνα, ο Στέφανος Ψημένος είχε λάβει όλα τα μέτρα μιας έντεχνης, θα την αποκαλούσα, πεζοπο-

ρίας, την οποία μπορεί να ολοκληρώσει κάθε έμπειρος πεζοπόρος, αρκεί να διαθέτει τσαγανό και εύρωστη ψυχή.

Μας οδήγησε μέσα από τον κεντρικό δρόμο των Καρυών ως την εκκλησία της **Αγίας Παρασκευής** και το παλιό δημοτικό ολοπέτρινο σχολείο, στον «Κάτω Μαχαλά» ή στην «Κάτω Γειτονίτσα», όπως λέει ένα τοπικό τραγούδι. Ύστερα πήραμε το δρόμο που φεύγει απ' το χωριό και κατευθύνεται προς την **Βαρβίτσα** (που απέχει έξι χιλιόμετρα από τις Καρυές) και τη **Βαμβακού** (που απέχει δώδεκα χιλιόμετρα).

Περνώντας απ' την ωραία δίτοξη στέγη της πηγής **Σάκαλη**, στην άκρη του χωριού, στρίψαμε σε μονοπάτι δασωμένο κι ανηφορικό. Από εδώ και πάνω όλη η διαδρομή με αρίθμηση 7 στεφανώνεται από εκπληκτικά δάση κωνοφόρων, καστανιάς και βελανιδιάς, τα οποία διχάζουν αλεπάλληλα ρέματα και χαράδρες, όλα με τρεχούμενα νερά, ενώ σε διάφορα επίπεδα της ευδιάκριτης πορείας του χαραγμένου μονοπατιού συναντούμε άφθονες

Το επιβλητικό Δημοτικό Σχολείο των Καρυών.

καρυδιές φορτωμένες ψυχωμένο καρπό. Η βλάστηση, οι χείμαρροι στις ρεματιές, ο δασικός υπόροφος, τα καστανωτά, τα δρυοδάση, η πανίδα (αγριογούρουνα, λαγοί και ζαρκάδια), οι λόφοι, οι σκιερές λαγκαδιές, οι ράχες και οι ρεματιές, οι περιβολαριές με τα ξινόμπλα και τις καρυδιές ως και οι αναπάντεχοι λειμώνες με τα διάσπαρτα κυκλάμινα που φιλοτεχνούν στο μαλακό τελάρο της γης αποτελούν την πεμπτουσία της Καρυάτικης φυσιολογίας και των περιβαλλοντικών δώρων της περιοχής. Θα κάνουμε στάση για πικ-νικ στη σκιά της πιο ωραίας **βελανιδιάς** του Πάρνωνα, τη **βασίλισσα του δρυοδάσους**, η οποία θεωρείται, κατά την παράδοση, ως η μητέρα όλων των βελανιδιών του βουνού. Η τοποθεσία καλείται **“Δέντρο του Αν-Θανάση”** κι είναι ένα σπινθηροβόλο λειμωνάριο, διάφωτο από κεφαλαιούχα κυκλάμινα που γαλαζώνουν την ωχρή επιφάνεια του δρυοδάσους.

Στο προαύλιο του σχολείου, η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής με το εντυπωσιακό πέτρινο καμπαναριό. (Αριστερά)

Στη Βρύση Σάκαλη.

Θα τελέψουμε την πρώτη μέρα της Καρυάτικης Δημιουργίας με την ολοκλήρωση αυτού του εξάισιου κυκλικού οδοιπορικού.

ΣΤΑΣΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Νωρίς το βράδυ θα μας περιμένουν στο παλιό εστιατόριο της Αρετής, στην κάτω πλατεία του χωριού (**Πλατεία της Ράχης**) που τώρα πλακοστρώνεται και σε λίγο καιρό θα ανταγωνίζεται σε ομορφιά την επάνω πλατεία.

Μπαίνοντας στο όμορφο κατώι του Τάκη Κουτσόγιωργα, που σήμερα λειτουργεί ως εστιατόριο από τη σύντροφο της ζωής του Αρετή, έχουμε την αίσθηση ότι κατακυλούμε στον χρόνο προς τα πίσω, δεκαετίες πριν, όταν ο χώρος λειτουργούσε ως μπακάλικο και καφενέ.

Σήμερα, δεκαετίες αργότερα, το ξανάπλασε με καινούργια υλικά αλλά και με παλιό μεράκι, φτιάχνοντας μια γωνιά, στην οποία μπορείς να κουρνιάσεις και να

Οδοιπορώντας στα μονοπάτια των Καρυών, απολαμβάνοντας την φθινοπωρινή φύση, δίπλα σε ρέματα και μέσα σε ολάνθιστους κήπους με κυκλάμινα.

Αγκαλιάζοντας τον κορμό της Ιερής Βελανιδιάς.

Ο Τάκης Κουτσόγιωργας και η Αρετή του...

πιεις το κρασάκι σου νοσταλγώντας τις παλιές όμορφες εποχές που οι άνθρωποι καθόντουσαν γύρω από το τζάκι και κουβέντιαζαν βγάζοντας τη σκούφια τους, για να φανεί ο μόχθος και οι ρυτίδες μιας ολόήμερης δουλειάς στο χωράφι με τις πατάτες, αποκαλύπτοντας τις ροζιασμένες παλάμες τους με χειρονομίες και σκέψεις αταβιστικές.

Ενώ ακούμε τις ιστορίες του μπαρμπα-Τάκη, η γυναίκα του η Αρετή μπαينوβγαίνει στην κουζίνα με τα χέρια γεμάτα από πιάτα δικής της μαγειρικής δημιουργίας. Και να τα ρεβύθια με κάστανα στο φούρνο, η σκορδαλιά με καρύδια, τα ξινόχορτα, οι μακαρούνες έπειτα, το στιφάδο αγριογούρουνο και το κατσικάκι στη λαδόκολλα.

ΣΤΑΣΗ ΠΕΜΠΤΗ

Το άλλο πρωί κι αφού πάρουμε πρωινό στο Αρχοντικό του Πάρνωνα, με τα καλούδια πάλι της κυρα - Αρετής, θα

αναχωρήσουμε για να περπατήσουμε στη σηματοδοτημένη πεζοπορική διαδρομή με την αριθμηση 3 και την ονομασία «**Το Αρχαίο Μονοπάτι**». Η όλη διαδρομή είναι έντεκα χιλιόμετρα και εκατό μέτρα, διανύεται κατά μέσον όρο σε πέντε ώρες, έχει υψομετρική διαφορά **346** μέτρα και βαθμό δυσκολίας **3/5**.

Η διαδρομή αυτή έχει την αφετηρία της στην πλατεία του χωριού (από όπου ξεκινούν και οι περισσότερες πεζοπορικές διαδρομές του δικτύου Caryatides Trails) και ανηφορίζει διασχίζοντας βοσκότοπους και παλιά κτήματα μέχρι την περιοχή που τη λένε «**Αγορά**», όπου κατά την παράδοση γινόταν μεγάλη εμποροπανήγυρη από τα χρόνια της αρχαιότητας.

Φτάνοντας σε μια χαρακτηριστική στροφή συναντάμε μια δεύτερη **Μούσα καθιστή** (δωρεά, μάθαμε, του Δήμου Αθηναίων, από τις Μούσες της παλιάς πλατείας Ομονοίας) κι αφού περάσουμε από το δίτοξο γεφύρι που βρίσκεται στην είσοδο του χωριού θα δούμε τον χαρα-

κτηριστικό πάσσαλο σήμανσης με την αρίθμηση 3 που μας οδηγεί στο ευδιάκριτο μονοπάτι που πλαισιώνεται από κάθετους τοπικούς λίθους κι ανηφορίζει ελαφρά διασχίζοντας μικτή ζώνη αγριοκορομπλιάς και πουρναριού.

Το μονοπάτι που σε πολλά σημεία του εκτιμάται ότι διατηρεί στοιχεία της αρχαίας διαδρομής, περνάει από μία χτιστή πέτρινη κατασκευή απορροής των όμβριων υδάτων, κατασκευασμένης με την τεχνοτροπία των γεφυριών της μυκηναϊκής εποχής, ενώ η λιθοδομή του οδοστρώματος εμφανίζεται ενισχυμένη όσο κερδίζουμε ύψος και ο ορίζοντας ανοίγει για να φανεί η κορυφή **Τσούκα (1232 μ.)** πάνω από τα μαντριά του Μαυρογιάννη και διάφοροι άλλοι πετρόλοφοι με διάσπαρτα βοσκοτόπια.

Μόλις φτάσουμε σε ένα χαρακτηριστικό ευρύτερο λιβάδι θα εγκαταλείψουμε τη σηματοδοτημένη πεζοπορική διαδρομή, για να ακολουθήσουμε τον Στέφανο Ψημένο στην αναζήτηση ενός βοηθητικού

συνδετήριου σκέλους, μια συντομότερη εναλλακτική διαδρομή στο Αρχαίο Μονοπάτι. Η παράκαμψη επιφέρει δυο δυσκολίες και μάλιστα μεγάλου βαθμού. Η πρώτη είναι το πολύ δύσβατο και πετρώδες έως αιχμηρό έδαφος (αφού ακόμα δεν έχουν ξεκινήσει οι εργασίες καθαρισμού της βλάστησης και της ομαλοποίησης του καταστρώματος του μονοπατιού), το οποίο επί πλέον είναι ανηφορικό αφού κόβει δρόμο για να περάσει το θαμνόλοφο κατάκορφα, και η δεύτερη είναι η ξαφνική επιδρομή ενός βίαιου κύματος αέρα, μεγάλης έντασης που παρασύρει τα πάντα. Ο Στέφανος μου προσφέρει τα μπατόν του, ώστε να στηρίζομαι καλύτερα και να μην παρασύρομαι λόγω και του ελλιποβαρούς σωματότυπού μου, αφού ο αγέρας με παίρνει και με σπκώνει στο κάθε του φύσημα.

Μετά από λίγο πέφτουμε ξανά στη σηματοδοτημένη διαδρομή 3, την οποία ακολουθούμε μέχρι που φτάνουμε στο λιβάδι με τις βελανιδιές, σε μια μαγευτι-

Στα πέτρινα χνάρια της αρχαίας διαδρομής.

Το αρχαίο μονοπάτι Νο3.

κή και άκρως ειδυλλιακή τοποθεσία που αποκαλείται «**Δέντρα Κάκαρη**». Μια εντυπωσιακή συστάδα υπεραιωνόβιων βελανιδιών εκτείνεται μέσα από το λιβάδι, όπου αρχίζει το αρχαίο ιερό δρυοδάσος του **Διός Σκοτίτα**.

Από εδώ το μονοπάτι θα συνεχίσει ήπιο και δίχως τις μαστιγίες του αέρα. Μια ομάδα υπό τον Στέφανο θα συνεχίσει στο τελευταίο σκέλος της σηματοδοτημένης διαδρομής 3 που ανηφορίζει στο λόφο του **Αη-Λιά** και από εκεί κατηφορίζει στο χωριό, ενώ εγώ θα συνεχίσω ευθεία στον αγροτικό δρόμο και στην άσφαλτο, με στόχο να κερδίσω χρόνο για να προλάβω το γλυκό απογεματινό φως που θα λούζει τα υπερήλικα ιστορικά πλατάνια στην πηγή της **Αρτέμιδος**, πολύ κοντά στο χωριό των Καρυών.

Πράγματι, νωρίτερα από τους άλλους

που καθυστερούν ανηφορίζοντας και εν συνεχεία κατηφορίζοντας την απότομη πλαγιά του Αη-Λιά, προσεγγίζω το προαύλιο του **Ναού της Παναγίας**, στη βόρεια άκρη του χωριού, ο οποίος χτίστηκε με λίθους που φέρεται ότι περιέχει απομεινάρια από το **Ιερό της Αρτέμιδος**, ιέρειες της οποίας υπήρξαν οι καλλιγραμμες κόρες των Καρυών. Δηλαδή οι **Καρυάτιδες**.

Αλλά εκείνο που κλέβει την παράσταση είναι τα τρία θεόρατα πλατάνια που τα λένε **Πλατάνια του Μενέλαου**, που σύμφωνα με το θρύλο τα φύτεψε ο βασιλιά της Σπάρτης **Μενέλαος**. Πόσων χρόνων είναι κανείς δεν μπορεί να υπολογίσει με ακρίβεια, αλλά, αν όντως τα φύτεψε ο Μενέλαος, η ηλικία τους ξεπερνάει τα **3.000** χρόνια.

Όμως τι γύρευε η Άρτεμη στις Καρυές; Ας δούμε τι λένε τα κιτάπια των αρχαιολό-

Κατηφορίζοντας απ' τον Αϊ-Λια.

Στα Πλατάνια του Μενελάου.

γων. Στο σημερινό προαύλιο του Ναού της Παναγίας (1900), κατά τις ιστορικές αναφορές βρισκόταν το αρχαίο ιερό της **Αρτέμιδος Καρυάτιδος** όπου ετελούντο ετήσιες λατρευτικές εκδηλώσεις, τα **Καρυάτεια**. Οι ιέρειες της Αρτεμης χόρευαν λατρευτικό χορό, τον χορό των Καρυατίδων, ο οποίος ήταν αρχικά τοπικός χορός κι αργότερα πανελλαδικός. Ο αρχαίος ναός και το άγαλμα της θεάς Αρτέμιδος φέρεται ότι βρισκόταν στην είσοδο του χώρου, πάνω από την πηγή του νερού, ενώ υλικά από τα ερείπιά του διακρίνονται στη λιθοδομή του νεότερου ναού. Το αρχικό πρόγραμμα προέβλεπε να δοκιμάσουμε τις εξευγενισμένες τοπικές σπειαλιτέ από το νεαρό Καρυάτη σεφ **Δημήτρη Παπασταύρου**, καθώς και τα έξοχα παϊδάκια που ψήνει μαστορικά ο πατέρας του ο **Κώστας**, τα οποία μας είχε εγκωμιάσει ο Στέφανος Ψημένος. Όμως, η απαγόρευση λειτουργίας των εστιατορίων που τέθηκε εκείνη τη μέρα σε εφαρμογή, λόγω κορονοϊού, μας στέ-

ρησε την ευκαιρία να δειπνήσουμε στον «**Πάρνωνα**», την όμορφη ταβέρνα στην κεντρική πλατεία. Έτσι, επιφυλασσόμαστε για την επόμενη κάθοδό μας στις όμορφες **Καρυές!**

ΣΤΑΣΗ ΕΚΤΗ

Την τρίτη και τελευταία μέρα μας στις Καρυές, θα την αφιερώσουμε στα μνημεία του χωριού, αλλά και στους ανθρώπους που τον κρατάνε με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ζωντανό και δραστήριο. Πρώτος και καλύτερος ο Πρόεδρος του Σωματείου, καθώς και του Τοπικού Συμβουλίου, **Γιώργος Ντεβέκος**. Είναι ο άνθρωπος που μας είχε υποδεχτεί θερμά τη μέρα που φτάσαμε στο χωριό, στην ταβέρνα του Θοδωρή. Πρώτο και καλύτερο όπλο του – όπλο ισχυρού βεληνεκούς – το αγνό και μεταδοτικό του χαμόγελο που αφοπλίζει τους πάντες. Η δημιουργική διαδρομή του στη ζωή, με όσα καταπιάστηκε από παιδί ακόμα στο χωριό του,

με όσα κατόρθωσε ως επιχειρηματίας με διακρίσεις στην Αμερική, με όσα έχει προσφέρει στον τόπο του επιστρέφοντας και πάνω σπό όλα με την καθημερινή του ενασχόληση και συμβολή του στα κοινά των Καρυών, έχουν αναγνωριστεί από τους συμπατριώτες του που τον τιμούν και τον εκλέγουν αδιαλείπτως ως **Πρόεδρο των Καρυών**.

Μας πήρε με το αυτοκίνητό του και μας ανέβασε στο μαρμάρινο μνημείο των Καρυατίδων, ένα εξαιρετικό αντίγραφο του **Ερεχθείου της Ακρόπολης** χτισμένο στο ψηλότερο σημείο του χωριού. Έργο πολυετών προσπαθειών του **Συνδέσμου Απανταχού Καρυατών**, με τη συμβολή των απανταχού Αραχωβιτών, δηλώνει στον περαστικό και στον επισκέπτη ότι αυτή η γη είναι η **γενέτειρα των Καρυατίδων**. Ήταν η πιο καλή ώρα για φωτογράφιση με τη λάμψη της σπειρωμένης χαίτης του ήλιου να αναδίδει την ομορφιά του. Στο αγνάντι, απέναντι σπό το σημείο των Καρυατίδων προς

την είσοδο του χωριού, απλώνονται οι πλήρως εξοπλισμένες (κερκίδες, αποδυτήρια...) εγκαταστάσεις του **αθλητικού κέντρου** των Καρυών με γήπεδα ποδοσφαίρου, μπάσκετ και τένις, δηλώνοντας τη μακρόχρονη σχέση των κατοίκων με τον αθλητισμό.

Μετά ο Γιώργης μας κατέβασε στο πέτρινο **Ρολόι** απ' όπου απλώθηκε μπροστά στα μάτια μας η θέα όλου του χωριού εντυπωσιακά μαζί με τα κοντοράχια της απέναντι βουνοπλαγιάς. «Οι Γερμανοί ανατίναξαν το παλιό ρολόι και κάψανε δύο φορές τις Καρυές», μας απάντησε ο Πρόεδρος, αλλάζοντας έκφραση, όταν τον ρωτήσαμε για τα διάσπαρτα ερειπωμένα σπίτια που άσκεπα και τραυματισμένα μαρτυρούν την καταστροφή και τα δεκάδες θύματα που κήκκαν στα σωθικά του χωριού.

Ύστερα περπατήσαμε μέσα στα στενά του χωριού, την απάνω και την κάτω ρούγα, φθάνοντας στο επιβλητικό **άγαλμα της Ελευθερίας**, το λιτό μνημείο στην κε-

Αποψη του χωριού και στο βάθος το Ρολόι. (αριστερά).

Μερική άποψη των Καρυών από το Ρολόι.

Ντάρμου Αλώνια.

Το περίφημο Ρολόι των Καρυών. (Δεξιά)

ντρική πλατεία, μπροστά από το Κοινοτικό Κτίριο, με χαραγμένα επάνω του τα ονόματα των δεκάδων πεσόντων Καρυατών. Αλλά η πιο μεγάλη έκπληξη ήρθε τελευταία, όταν μας οδήγησε στην περιοχή **Ντάρμου Αλώνια**, στη νότια άκρη του χωριού, απ' όπου διέρχεται και η σηματοδοτημένη πεζοπορική διαδρομή με την αρίθμηση 1 και την ονομασία «**Το Μονοπάτι του Χωριού**».

Διαγράφοντας μια σφηνοειδή πορεία με το αμάξι του Γιώργη μεσ' από στενάδια έρημων σπιτιών, φτάσαμε σε μιαν άκρη του χωριού, με μια μόνη καρυδιά να οριοθετεί τρεις τέσσερις διαδοχικές σειρές από λάκκες, πάνω στις οποίες ερημικά και αλειτούργητα στεκόντουσαν ξεδοντισμένα, καμιά δεκαριά **αλώνια**, το ένα δίπλα στ' άλλο, στηριγμένα σε αναλημματικά τειχία.

Η εικόνα των αλληπάλλων, διαδοχικών και ανισοϋψών ετούτων αλωνιών ήταν

πραγματικά συγκλονιστική.

Ο Γιώργης ο Ντεβέκος, ένας καλλιεργημένος άνθρωπος, μπροστάρης και διορατικός, θα κλείσει την περιήγησή μας με μιαν επίσκεψη στον **Άγιο Ανδρέα** που είναι η κεντρική εκκλησία του χωριού, και στο Κοινοτικό Κτίριο (που στεγάζει τα γραφεία της Κοινότητας, οργανωμένη βιβλιοθήκη και αίθουσα εκδηλώσεων), όπου θα μας γνωρίσει τους υπέροχους ανθρώπους της τοπικής κοινωνίας, που όλοι τους θα έχουν κι από ένα καλό λόγο να πουν για το χωριό των Καρυών, την περιοχή, την ιστορία και τους ξενητεμένους τους...

Εντύπωση θα μου κάνει το χαμόγελο ολωνών και η ανοιχτοσύνη, μαζί με την ευρυμάθεια, τη διάθεση προσφοράς και την φιλοξενία τους.

Ιδιαίτερη αναφορά οφείλω στον εξ αγχιστείας Καρυάτη **Παναγιώτη Καραχάλιο**, έναν γοπευτικό μεσήλικα, που με

τον ωραίο και μεστό του λόγο θα παραθέσει για χάρη μας σειρά από λεπτομέρειες και πληροφορίες που θα ήταν αδύνατο, διαφορετικά, να αντλήσουμε και να γίνουμε αποδέκτες τους.

Ευχάριστη εντύπωση μου επιφύλαξε η συνάντησή μου με τη νέα γενιά του χωριού στο πρόσωπο ενός σεμνού και ώριμου νέου των Καρυών, του **Χρήστου Λεβεντάκη**, Προέδρου του Πολιτιστικού Συλλόγου, μελισσοκόμου και σύγχρονου καλλιεργητή βοτάνων του Πάρνωνα. Τέτοιους νέους έχει ανάγκη η χώρα μας, να παραλάβουν τη σκυτάλη του τόπου τους σε μια εποχή αστραπιαίων αλλαγών.

Αφήνω στο τέλος σαν ένα είδος επίμετρου - όχι επίλογου - την απροσδόκητη γνωριμία μας με τον “καλλιτέχνη” του χωριού, τον **Θωμά τον Κονταλώνη**.

Δυο ώρες πριν την αναχώρησή μας βρίσκομαι στο όμορφο παρασκευαστήριο ειδών γλυκαντικής αρτοποιίας και ζυμαρικών της **Τασίας**, όπου παρακολουθώ τη διαδικασία ζύμωσης, στέγνωσης, κοπής και διπλώματος από τις ντόπιες κυλο-

πίτες, μια διαδικασία που μου άρεζε να παρακολουθώ από τα χρόνια της μάνας μου, στο αρκαδικό χωριό της.

Εβλεπα τα χέρια της Τασίας, (παλάμες, δάχτυλα και κλειδώσεις) να ταλαντεύονται μέσα στη ζύμη κι ύστερα να απλώνουν, να κόβουν, να διαιρούν και να πλαπλασιάζουν τον καρπό της ευποιίας, τον καμωμένο από δικό της αλεύρι, φρέσκα αυγά από το κοτέτσι και γάλα από τις κατσίκες της και δεν έλεγα να πάρω τα μάτια μου από πάνω της.

Όπου η φωνή της Άννας και το τηλεφώνο του Στέφανου με ανακαλούσαν στην τάξη. Όπου τάξη ήταν η άμεση επίσκεψή μου στο κατώι του Θωμά του Κονταλώνη, κάμποσα μέτρα παρακάτω από το ζυμωτήριο της Τασίας.

Έτρεξα για να προλάβω τον ωραίο μα “φευγάτο” τύπο των Καρυών που μας κάλεσε να πιούμε “τριωλογιά” κρασιά συνοδεία καρυδιών και γραβιέρας σε ένα αληθινό κουτούκι που έπαιζαν “μουσικοί” πολλών ειδών. Ποτοποιοί, βαρελάδες, μικροτεχνουργοί, ζωγράφοι, ξυλουργοί, σκα-

Η Τασία Αρφάνη κόβει τις παραδοσιακές κυλοπίτες.

Ο Θωμάς Κονταλώνης στο μυθικό κατώι του.

λιστές, μα και πότες της παλιάς εποχής. Κάτω από ένα ταβάνι με απλωμένες τις δούγκες απ' τα βαρέλια σε παράταξη στεφανωμένων απλικών, ο Θωμάς είχε κρεμάσει όλα τα μικροσύνεργα της καλλιτεχνικής του μέγκλας, μυώντας μας σε έναν κόσμο ασύλληπτα θυμοσοφικό, διεγερτικό της μνήμης και κατασταλτικό της τυποποιημένης συνήθειας.

Κάθισα δίπλα του κι ανάσανα τον περιούσιο λιτό του λόγο, τα μάτια του τα μεθυστικά και την ασκητική αύρα που απέπνεε ένας παλιός χαμένος σύντροφος των καλών εποχών, της φιλίας κουβέντας, του ζωντανού χορού και του αμέθυστου πισοτού.

Δίπλα του – ή απέναντί του – ένα αμερικανόπουλο – δεύτερης ή τρίτης γενιάς ελληνάκι – που άφησε τον Νέο Κόσμο για νάρθει στον “Παλιό”, μιλούσε με κόπο τα ελληνικά, αλλά και με τεράστια αγάπη για τον τόπο, τη γλώσσα που τώρα μαθαίνει, τους ανθρώπους με την ανοιχτή καρδιά, τη χώρα που τώρα γνωρίζει και τη μαγευτική της φύση που δεν θα την άλλαζε με τίποτα στον κόσμο...

Επίλογος

Στις Καρυές σήμερα τίποτα δεν πάει χαμένο. Ο Στέφανος και η ομάδα του τα έχουν όλα στην εντέλεια σημαδεμένα. Όπως σημαδεμένο είναι το κάθετι, σε κάθε μια από τις επτά διαδρομές που έχει χαράξει με ιδιαίτερη φροντίδα, ευαισθησία και αγάπη για το συγκεκριμένο αντικείμενο.

Πινακίδες, ξύλινοι πάσσαλοι, μεταλλικά πινακίδια, κόκκινα σημάδια, βέλη, ένθετες πληροφορίες, ιστορικά βοηθητικά υποστρώματα, εξοπλίζουν τις πορείες και τις στάσεις κάθε τόσο και κάνουν τη ζωή του οδοιπόρου εύκολη και την πορεία αναγνωρίσιμη.

Υστερόγραφο

Οι Καρυές βρίσκονται σε υψόμετρο **950** μέτρα, στις παρυφές του Πάρνωνα, δυτικά της ψηλότερης κορυφής του **Μεγάλου Τούρλας (1.935 μ.)** και απέχει οκτώ χιλιόμετρα από τον πλησιέστερο άξονα για τη Σπάρτη και δέκα από τον αντίστοιχο της Τρίπολης (Παλιός εθνικός δρόμος Τρίπολης-Σπάρτης).

Σπάρτη – Καρυές 35 χιλιόμετρα, Τρίπολη – Καρυές 37 χιλιόμετρα.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

Ξενώνες - Ξενοδοχεία

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΡΝΩΝΑ,

Ξενοδοχείο 3*, 1,2 χιλ. από το κέντρο, Γιάννης Κουτσόγιωργας: 2731095014, 2731095350, 6974192261, hotelparnona@gmail.com, www.arhontiko-parnona.gr

ΤΑ ΠΕΤΡΙΝΑ, Επιπλωμένα

διαμερίσματα, 230 μέτρα από το κέντρο, Μαρία Πουλοκέφαλου-Κολοβού: 2731095043, 6973983063, mariapoulokefalou@gmail.com

STEFANIA'S STONEBUILT HOUSE,

Κατάλυμα (τύπου παλιό αρχοντικό), 500 μέτρα από το κέντρο, AirBnB Stefania's Stonebuilt House: 6975944023

ΤΟ ΑΓΝΑΝΤΙΟ, Επιπλωμένα

διαμερίσματα, 300 μέτρα από το κέντρο, Βασιλική Τσερώνη: 27310 95229 6974862289 wood-es@hotmail.com

ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΑ ΚΑΛΥΒΙΑ, Ξενοδοχείο 3*,

4,6 χιλ. από το κέντρο, Μαρία Μπακιρτζή: 6972252945, arachovitikalalivia@gmail.com

Ταβέρνες - Εστιατόρια

Ταβέρνα «Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ», Κεντρική Πλατεία, Θοδωρής Κουτσόγιωργας: 2731095366, 6978199150

Ταβέρνα «Ο ΠΑΡΝΩΝΑΣ», Κεντρική

Πλατεία, Κώστας Παπασταύρου: 2731095496

Ταβέρνα «ΑΡΕΤΗ», Πλατεία Ράχης, Γιάννης Κουτσόγιωργας: 2731095350, 6973409022

Εστιατόριο «ΑΡΔΑΜΗΣ», 10ο χιλ.

Καρυών - Τρίπολης, Ευάγγελος Αρδάμης: 2710382594

Καφεενεία - Καφεμπάρ

Καφέ Μπαρ «SAVAS», Κεντρική Πλατεία, Κωνσταντίνος Βαστίης: 2731095553

Καφεενείο «Λάσσου», Κεντρική Πλατεία, Σοφία Λάσσου: 2731095144

Καφέ -Τσιπουράδικο «Τράκα», Κεντρική Πλατεία, Παναγιώτα Τράκα: 2731095238, 2731095210

Καφέ Μπαρ «Σαρρής», Πλατεία Ράχης, Γεώργιος Σαρρής: 2731095092

Φαρμακείο, Κεντρική οδός, πλησίον Κεντρικής Πλατείας, Περικλής Τζανετάκης: 2731095166

Μάρκετ - Παντοπωλείο - ΕΛΤΑ,

Κεντρική οδός, πλησίον Κεντρικής Πλατείας, Αφροδίτη Μανιάτη- Διαμαντούρου: 2731095154

Παραδοσιακά προϊόντα

Εργαστήριο Παραδοσιακών

Προϊόντων, έναντι εισόδου Κεντρικής Πλατείας, Τασία Αρφάνη - Μαχαίρα: 2731095508

Πρατήριο Παραδοσιακών

Προϊόντων, 10ο χιλ. Καρυών - Τρίπολης, Εστιατόριο «Αρδάμης», Ευάγγελος Αρδάμης: 2710382594

Παραγωγή και Συσκευασία Μελιού

Σταθάκης Θεόδωρος:

2731095233, 6977073406

Διαμαντούρος Γεώργιος:

2731095438, 2731095251

Σιούτος Ανδρέας: 6981738895

Σιούτος Αχιλέας: 6981306196

Στην κεντρική πλατεία του χωριού, με το Άγαλμα της Ελευθερίας και την εκκλησία του Αγ. Ανδρέα.

Η κεντρική πλατεία των Καρυών με τον χαρακτηριστικό πλάτανο, τα εστιατόρια και τα καφέ.

Αγροτικά & Κτηνοτροφικά Προϊόντα

«**ΒΟΤΑΝΑ ΠΑΡΝΩΝΑ**», Τοπική Ομάδα Παραγωγών Βιολογικών Βοτάνων:
6974528537, parnonherbs@yahoo.com

Αρβανίτης Κώστας, Βιολογικά/Τοπικά Προϊόντα: 6974789411

«**ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΟ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟ**»
(Κατσικίσιο τυρί ημίσκληρο), Οικογένεια Μελεχέ: 6983016469

Τυροκομικά Προϊόντα – Κρεοπωλείο, Ταβέρνα «**Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ**», Θεωδωρή Κουτσόγιωργας: 2731095366

Προετοιμάζουν και άλλοι παραγωγοί τη διάθεση των προϊόντων τους, σύντομα!

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΡΥΩΝ

Τηλ.: 2731095345, Φαξ: 2731095162,
Πρόεδρος: Γιώργος Ντεβέκος,
6975746870

Ιεροί Ναοί: Πατήρ Ευστράτιος
Σταθόπουλος: 6945980983

Αθλητικές Εγκαταστάσεις: Πρόεδρος Αθλητικού Συλλόγου, Θεόδωρος Μεντής: 6974487967

Ποδηλατοδρομίες Βουνού: Πρόεδρος Πολιτιστικού Συλλόγου, Χρήστος Λεβεντάκης: 6972460436

Πυρασφάλεια: Πρόεδρος Συλλόγου (εθελοντών) Πυρασφάλειας, Πάνος Μεντής: 6973774389

Αιμοδοσία: Υπεύθυνη Συλλόγου, Μαρία Πουλοκέφαλου – Κολοβού: 6973983063

ΤΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ

Στις ΗΠΑ, πριν από 44 χρόνια, ιδρύθηκε Καταπίστευμα (το Peter Kerhulas Trust) από τον αείμνηστο Καρυάτη ομογενή ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΕΡΧΟΥΛΑ, μετανάστη από μι-

κρή ηλικία, αφήνοντας την περιουσία του στους κατοίκους των Καρυών προκειμένου «**να δημιουργηθούν οικονομικές ευκαιρίες να παραμείνουν οι νέοι στον τόπο τους**». Το ενεργητικό του Καταπιστεύματος κατέληξε, ύστερα από τρεις δεκαετίες και από πολλές περιπέτειες, από ΗΠΑ σε Ελλάδα, στη διαχείριση της Ιεράς Μητρόπολης Μονεμβασίας και Σπάρτης (IMM&Σ).

Σε ιστορική Λαϊκή Συνέλευση, τον Οκτώβριο του 2017, ομοφώνως οι κάτοικοι αποφάσισαν έργα και δράσεις ενδυνάμωσης της οικολογικής και τουριστικής ταυτότητας του χωριού τους με πόρους του Καταπιστεύματος ΚΕΡΧΟΥΛΑ (αξιοποίησης υδάτινων πόρων, τόνωσης της τοπικής παραγωγής, προώθησης τουρισμού & πολιτισμού και προβολής των Καρυών), καθώς και ψήφισμα επιστροφής της κλεμμένης Καρυάτιδας στην Ελλάδα και τη σύσταση νομικού σχήματος διαχείρισης του κληροδοτήματος, εφόσον επιτευχθεί η εκχώρησή του από την Ιερά Μητρόπολη.

Τον Σεπτέμβριο του 2018 ιδρύθηκε το ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΤΑΠΙΣΤΕΥΜΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΕΡΧΟΥΛΑ και σε αργαστή συνεργασία της Διοίκησης του ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ με τον **Σεβασμιώτατο** Μητροπολίτη της IMM&Σ κ. **Ευστάθιο**, εκχωρήθηκε τον Απρίλιο του 2019 το ενεργητικό του Καταπιστεύματος, με την εγγύηση του ευγενή ομογενή και ευεργέτη των Καρυών κ. ΠΑΝΟΥ ΚΟΨΙΑΥΤΗ.

Το δίκτυο μονοπατιών των Καρυών, τα «CARYATIDES Trails», ένα από τα έργα που ολοκληρώθηκε από το ΣΩΜΑΤΕΙΟ, ανταποκρίνεται απόλυτα στην επιθυμία του αείμνηστου ΚΕΡΧΟΥΛΑ «**να δημιουργηθούν οικονομικές ευκαιρίες να παραμείνουν οι νέοι στον τόπο τους**». Ήδη, πλήθος περιπατητών συρρέουν στις Καρυές για να απολαύσουν τις μαγευτικές διαδρομές, καθώς και τις ομορφιές και τις γεύσεις των φιλόξενων Καρυών, δημιουργώντας ανάλογες ευκαιρίες.

Επικοινωνία: Γιώργος Ντεβέκος, Πρόεδρος ΔΣ: **6975746870**, Παναγιώτης Καραχάλιος, Γ. Γραμματέας ΔΣ: **6977365903**, pan.karahalios@gmail.com

